



Поддържай безопасно работно място — за работодателите Осигурете безопасност за работниците — спестете пари

Какво разбираме под „поддръжка“?

Дейността по поддръжка включва всички технически, административни и управленски действия, предприемани през експлоатационния живот на даден материален актив (*работно място (сграда), работно оборудване или транспортни средства*), целящи неговото поддържане или възстановяване в състояние, в което той може да изпълнява функцията, за която е предназначен (¹), защита от аварии или от влошаване на състоянието му. Дейностите по поддръжка включват:

- проверка,
- изпитване,
- измерване,
- подмяна,
- настройка,
- ремонт,
- откриване на повреди,
- подмяна на части,
- сервизно обслужване.

Различаваме два основни вида поддръжка:

- превантивна (профилактична) поддръжка: осъществява се с цел запазване на обектите на поддръжката във функциониращо състояние; обикновено се планира и насрочва в съответствие с указанията на производителя,
- коригираща (ремонтна) поддръжка: ремонтна дейност с цел връщане на обектите на поддръжката във функциониращо състояние; това е нередовна и непланирана дейност, която по правило се свързва с по-големи опасности и рискове в сравнение с превантивната поддръжка.

Опасности и рискове

Поддръжка се извършва във всички сектори и от упражняващите почти всички професии — тя не е запазена територия на техниците по поддръжка и инженерите. Поради това работниците, които извършват поддръжка, са изложени на разнообразни опасности — химически, физически, биологични или психосоциални. Те са изложени на риск от:

- развиване на мускулно-скелетни смущения при работа в неудобно положение на тялото, понякога при неблагоприятни атмосферни условия (например студ),
- излагане на въздействието на азбест — при поддръжка на стари сгради или промишлени инсталации,
- задушаване в тесни пространства,
- излагане на въздействието на химически агенти (смазки, разтворители, разяждащи вещества),
- излагане на биологични опасности — хепатит А, легионерска болест,
- излагане на прах, включително канцерогенни дървени прахове,

(¹) Association française de normalisation, Terminologie de la maintenance. Norme NF-EN 13306, X 60-319, AFNOR, Saint-Denis-la-Plaine, juin 2001.

- злополуки (всички видове, включително падания през или от конструкции или удари от машинни части).

(За повече информация вж. фактологичната справка „Поддръжка и безопасност и здраве при работа — статистически преглед“.)

Аспекти на поддръжката, свързани с безопасността и здравето при работа

Поддръжката е една от дейностите на работното място, които могат да засегнат здравето и безопасността не само на работниците, които участват пряко в тях, но и на други работници и дори на гражданите, ако не се спазват процедурите за безопасна работа и работата не се извършва правилно.

Дейностите по поддръжка могат да причинят вреда на работниците и на други лица по три основни начина:

- в процеса по поддръжка може да настъпи злополука/нараняване — например работниците, извършващи поддръжка на машина, могат да получат нараняване, ако машината се задейства внезапно, ако са изложени на въздействието на опасни вещества или ако трябва да работят в неудобно положение на тялото,
- лошо качество на поддръжката, например използване на неподходящи резервни части може да причини сериозни злополуки,
- липсата на поддръжка може не само да намали експлоатационния живот на оборудването или сградите, но и да доведе до злополуки — например неотстранена повреда на пода на склад може да причини инцидент с електрокар, съпроводен с нараняване на работник (работници), а също и повреда на имущество.

Аспекти, които трябва да имаме предвид

С оглед на широкия спектър опасности и рискове, свързани с дейностите по поддръжка, е целесъобразно тези дейности да се включат в цялостната система за управление на дружеството. Трябва да се извърши обстойна оценка на риска, включваща всички етапи на дейността и всички опасности. Това е особено важно за малки и средни предприятия, тъй като те са по-уязвими по отношение на неблагоприятните последици от злополуки.

Структуриран подход

Процесът на поддръжка започва с етапа на проектиране и планиране. Най-важно на този етап е да се предвиди достатъчно време и ресурси за работата по поддръжка, да се гарантира, че служителите по поддръжката са обучени и компетентни да извършват тази дейност, да се въведат безопасни системи за работа, основани на адекватна оценка на риска, и да се осигури ефективна комуникация между служителите в производството и по поддръжката. Необходимо е да се изпълняват указанията и да се води документация. След приключването на дейността по поддръжка следва да се предприемат специални контролни действия (проверки и изпитвания), за да се потвърди, че поддръжката е извършена правилно и оборудването или работното място е безопасно с оглед продължаване на работата.

Системи за работа

Често при извършване на поддръжка се налага спиране на производствения процес, а работниците трябва да извършат съответните операции в необичайни, опасни условия (например вътре в машини и съоръжения). Поддръжката често се извършва при ограничено време — налага се да се бърза, за да се възстанови прекъснатият производствен процес или да се довърши в срок планираната работа. Освен това, в някои случаи се налага работниците по поддръжката да работят с машини, от които са отстранени обичайните предпазни приспособления. Работата е съпроводена с множество опасности и рискове, както е посочено по-горе. Поради това е необходимо да се въведе система, основана на оценката на риска, която да гарантира, че работата по поддръжка се извършва безопасно, че работниците, участващи в текущ производствен процес, работят в безопасни условия и че работното оборудване може да бъде безопасно пуснато в работен режим след приключване на дейностите по поддръжка. В текущата документация на работния процес трябва да бъдат включени и данни за извършената оценка на риска.

Обучение

Компетентността на лицата, които извършват поддръжка, включително проверки и изпитвания, е от решаващо значение за безопасността. Повечето работници извършват определени дейности по поддръжка. Въпреки че в много случаи работниците са подготвени да извършват различни дейности и извършването на текуща поддръжка често е включено в длъжностната им характеристика, дейностите, които не се извършват редовно, трябва да бъдат включени в тяхното обучение. Предприемането от страна на работниците на дейности, за които те не са обучени или нямат опит от извършването им, може да доведе до злополуки. **Работодателите трябва да гарантират, че работниците са подготвени да извършват необходимите действия, информирани са за опасностите и процедурите за безопасна работа и знаят какво да правят, когато дадена ситуация надхвърля тяхната подготовка.**

Набавяне на оборудване

В някои случаи работниците, които извършват дейности по поддръжка, трябва да работят в опасни условия, както е посочено по-горе. Това в някои случаи налага да се използва оборудване, което работниците не използват обичайно на работното си място, включително лични предпазни средства (ЛПС). Необходимо е да са налице процедури за набавяне на необходимите инструменти и ЛПС (както и необходимото обучение и поддръжка на това оборудване), за да се гарантира безопасна поддръжка. Например в някои случаи временните осветителни инсталации трябва да са обезопасени срещу възникване на експлозия и да се предоставят подходящи ЛПС (например средства за защита на дихателните пътища, използвани при почистване на филтри).

При закупуване на нови машини и сгради трябва да се взема предвид възможността за лесен достъп за извършване на дейности по поддръжка: **рисковете, свързани с работата по поддръжка, могат да се ограничат или дори премахнат посредством избор на работно оборудване с подходящ дизайн, наличие на необходимите инструменти и на информация от доставчика или производителя.**

Възлагане на дейности на външни изпълнители

Организациите все по-често възлагат дейностите по поддръжка на външни изпълнители, което означава, че дейностите по възлагане и управление на договорите между дружествата

имат важни последствия за безопасността и здравето при работа. Дейността по поддръжка, осъществявана от външен изпълнител, трябва да е добре интегрирана в текущите дейности на дружеството, за да се гарантира безопасността и здравето на участващите в нея работници. Примери за добра практика, при които са отчетени потребностите както на външния изпълнител, така и на дружеството възложител, включват „програмите за добросъседство“, „паспортите за безопасност“ и процедурите за въвеждане в работата на новопостъпилите служители.

В рамките на процедурата по възлагане, в допълнение към въпросите на компетентността и комуникацията, трябва да се вземат предвид и аспектите, свързани с културните и езиковите различия, когато има участие на работници мигранти, както и въпросите, произтичащи от несигурните условия, при които работят служителите на някои подизпълнители.

Поддръжката като процес

Важно е поддръжката да се разглежда като процес, а не като еднократна дейност. Процесът започва с етапа на **планиране**, в рамките на който се извършва обстойна оценка на риска. На този етап се определя обхватът на работата и се планират необходимите ресурси (например необходимите умения, числеността на работниците и техните задачи, необходимите инструменти), а също така се определят съществуващите опасности и предпазните мерки, които трябва да се предприемат. Препоръчва се в работата по планиране да бъдат включени работниците, изпълняващи поддръжката, или техни представители. **Пространството, където се извършва работата, трябва да е обезопасено и да се поддържа чисто и безопасно** — захранването да е изключено, подвижните части на машините да са обезопасени, да е инсталирана временна вентилационна инсталация, да са определени маршрутите за достъп и изход и пр. Необходимо е да са налице **подходящи инструменти** (включително ЛПС). **Процедурите**, определени на етапа на планиране, **трябва да се изпълняват**, но трябва да се предвидят и действията при възникване на непредвидени проблеми. След приключване на същинската дейност по поддръжка извършената работа трябва да се провери, за да се получи потвърждение, че обектът на поддръжката може да се използва безопасно, всички временни обезопасителни елементи са отстранени, всички инструменти са прибрани и всички отпадъци са почистени.

Процесът следва да се документира, а документацията на извършените действия, както и състоянието при приключване на работата следва да бъдат проверени и одобрени.

При дейностите по поддръжка работниците може да са изложени на риск, но липсата на поддръжка може да изложи на риск повече работници. Работодателите, които не поддържат работното оборудване съгласно изискванията или пренебрегват безопасността на съоръженията и особено на обекти, имащи критично значение за безопасността (например обезопасителни, охлаждащи и сигнализационни системи), рискуват възникване на тежки аварии.

Допълнителна информация

Настоящата фактологична справка е съставена в подкрепа на Европейската кампания „Поддържай безопасно работно място“, 2010—2011 г. Други справки в тази поредица и допълнителна информация по въпроса са достъпни на следния адрес в интернет: <http://osha.europa.eu/topics/maintenance>. Посоченият източник се разработва и актуализира постоянно.

Европейска агенция за безопасност и здраве при работа

Gran Vía, 33, E-48009 Bilbao, SPAIN

Тел. +34 944794360 • Факс: +34 944794383

Електронна поща: information@osha.europa.eu

© Европейска агенция за безопасност и здраве при работа. Възпроизвеждането е разрешено, при условие че се посочи източникът. Printed in Belgium, 2010 z.

